

НАТАЛЬЯ РЕВЕНКО

г. Николаев

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ФОРТЕПИАННЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ УКРАИНСКИХ КОМПОЗИТОРОВ ФОЛЬКЛОРНОГО НАПРАВЛЕНИЯ НА ЗАНЯТИЯХ ПО «ИНСТРУМЕНТАЛЬНОМУ ИСПОЛНТЕЛЬСТВУ»

В статье рассмотрены фортепианные произведения украинских композиторов фольклорного направления с целью изучения их на занятиях по «Инструментальному исполнительству» в процессе профессиональной подготовки будущего учителя музыкального искусства. Проанализированы интонационные, ладовые, метроритмические, фактурные и другие художественные особенности жанров веснянки и коломыйки в фортепианном творчестве отечественных авторов прошлого и современности. Освещены методы работы над произведениями украинских композиторов в процессе их исполнительской интерпретации студентами-музыкантами.

Ключевые слова: фортепианные произведения, фольклорное направление, веснянка, коломыйка, исполнительская интерпретация.

Стаття надійшла до редколегії 02.12.2016

УДК 371.016:78

ХУМАНЛІ

м. Київ

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТІВ МИСТЕЦТВ ДО КЕРІВНИЦТВА ВОКАЛЬНИМИ АНСАМБЛЯМИ

У статті розглянуто структурні особливості підготовки майбутніх учителів музики до керівництва вокальними ансамблями учнів. Компонентна структура визначеного феномена охоплює: адаптацію до нових освітніх умов навчання (адаптаційно-особистісний компонент), володіння музично-мистецькою ерудованістю й певною системою знань щодо керівництва вокальним ансамблем (компетентнісно-операційний компонент), наявність внутрішньої потреби у керівництві творчим колективом, зумовленої розвинутими комунікативними вміннями і вокальними навичками (емоційно-рефлексивний компонент), творчу активність керівника вокального ансамблю на усіх стадіях роботи з учнівським колективом (креативно-регулятивний компонент). Виокремлено критерії оцінювання підготовки майбутніх учителів музики до керівництва вокальними ансамблями учнів.

Ключові слова: майбутні вчителі музики, компонентна структура, керівництво вокальними ансамблями учнів, критерії оцінювання.

На сучасному етапі розвитку мистецької освіти вчитель музики повинен уміти працювати з усіма різновидами учнівських вокальних ансамблів на високому професійному рівні, бути готовим до постійного самовдосконалення, враховуючи сучасні тенденції світової вокально-хорової культури. Теоретичні засади підготовки керівника вокального ансамблю в системі вищої музично-педагогічної освіти України та Китаю дозволяють визначити основні елементи означеного педагогічного явища у складі компонентної структури.

Мета статті полягає у визначенні структурних особливостей підготовки майбутніх

учителів музики до керівництва вокальними ансамблями учнів.

Аналіз психолого-педагогічної та мистецтвознавчої літератури з проблеми підготовки майбутніх учителів до практичної діяльності з учнями (Б. Бондаренко, С. Гончаренко, А. Козир, А. Маркова, А. Маслоу, С. Науменко, Г. Падалка, В. Петрушин, І. Підкасистий, П. Якобсон, В. Яконюк та ін.) дозволив визначити інтерес учених до вирішення цієї проблеми.

Обґрунтування компонентів підготовки керівника вокального ансамблю передбачає формування у студентів факультетів мистецтв особистісної потреби в реалізації себе як

керівника вокального колективу, адаптації до нових освітніх умов навчання (адаптаційно-особистісний компонент), володіння музично-мистецькою ерудованістю й певною системою знань щодо керівництва вокальним ансамблем (компетентнісно-операційний компонент), наявності внутрішньої потреби у керівництві творчим колективом, зумовленої розвинутими комунікативними уміннями і вокальними навичками (емоційно-рефлексивний компонент), творчою активністю керівника вокального ансамблю на усіх стадіях практичної роботи з творчим учнівським колективом (креативно-регулятивний компонент).

Проведений аналіз переконує, що фахова підготовка майбутнього керівника вокального ансамблю буде ефективною у випадку, коли результати даної діяльності матимуть особистісно вмотивоване значення для студента. Як зазначає В. Яконюк, «мотивація до конкретної діяльності визначається важливою для особистості соціальною спрямованістю» [5, 22]. Така спрямованість відповідає її суттєвим домаганням, стає мотивуючим началом у подоланні труднощів у навчанні, в утворенні особистісної готовності до роботи з вокальними колективами.

За класифікацією М. Матюхіної, до широких мотивів соціального спрямування керівників вокальних ансамблів можемо долучити: а) мотиви обов'язку та відповідальності перед суспільством, школою, однокурсниками, педагогами, батьками, тощо; б) мотиви фахового самовизначення (розуміння значення знань, умінь і навичок для здійснення керівництва вокальним ансамблем, бажання підготуватися до формування стилю майбутньої музично-педагогічної діяльності) [3, 16].

Мотивація процесу фахового навчання китайських студентів в Україні пов'язана з почуттям обов'язку перед власною країною, батьками та усвідомленням того, що навчання в іншій країні забезпечить можливість стати затребуваним, конкурентноспроможним фахівцем на батьківщині, віднайти своє призначення у житті. Водночас, якщо у процесі навчання вказана спрямованість не буде підкріплена вузькими особистісними мотивами (прагнення отримати схвалення, позитивні оцінки (мотивація благополуччя), бажання бути першим, зайняти гідне місце серед

однолітків (мотивація престижу), авторитет конкретних осіб (особистість педагога, вплив відомих виконавців), – вона не забезпечить достатнього ефекту.

Оскільки фахова підготовка майбутніх керівників вокальних ансамблів здійснюється у процесі навчання, особливої значимості у формуванні особистісної вмотивованості набувають мотиви навчання. Музичні психологи вказують, що мотив (від франц. *motif* – спонукальна причина) – це спонукання до діяльності, пов'язане з задоволенням певної потреби. У навчанні це мотиви, які характеризуються внутрішньою спонукальною силою (потребами, інтересами, прагненнями, емоціями) навчальної діяльності і стимулюють пізнавальну діяльність особистості. До них належать: а) мотиви, пов'язані із змістом навчання (студента спонукає до навчання прагнення пізнати нові вокальні твори, виконавські стилі, оволодіння знаннями, способами виконавських дій у взаємозв'язку із педагогічним спрямуванням); б) мотиви, зумовлені самим процесом учіння, коли студента спонукає вчитися прагнення систематично виявляти творчу активність і обдарованість, педагогічні і виконавські здібності, долати художньо-технічні й організаційні труднощі у процесі керівництва вокальним колективом, тобто студента захоплює сам процес навчання, а не тільки отримані результати.

Пізнавальний інтерес майбутнього вчителя музики слугує внутрішнім стимулом та рушійною силою учіння, виявляється як цілеспрямований психічний стан студента, обумовлений накопиченим досвідом та знаннями, системою творчої діяльності, яка дає позитивний результат. Науковці характеризують його як готовність до активної діяльності, що сприяє виникненню насолоди, позитивних емоцій [1, 136].

Як зазначає А. Маслоу, стійкий пізнавальний інтерес дозволяє долати стани пригніченості й роздратування, притаманні будь-якому творчому процесу у його кінцевій стадії [4]. Стійка особистісна мотивація до отримання якісної вокальної підготовки, досягнення успіху у фаховому становленні сприяє більш швидкій адаптації китайських студентів до нових умов навчання в іншій країні. Натомість, потреба в адаптації іноземних студентів пов'язана не лише із процесом їх

навчання у зарубіжних вищих навчальних закладах, а й у пристосуванні до нових умов соціально-комунікативної сфери – побуту, спілкування, культури, традицій, специфіки дозвілля, тощо.

У науковій літературі процес адаптації особистості розглядають як «звикання організму людини до нових умов»; «форму пристосувальної поведінки людини, її індивідуальних і особистісних якостей до життя і діяльності в змінених умовах існування», тощо. Під адаптацією студента до навчання у вищому навчальному закладі ми розуміємо процес самостійного пристосування особистості майбутнього фахівця до змісту, умов, організації, режиму навчання і навчального колективу. За І. Підкасистим, успішна адаптація є одним із показників обґрунтованості вибору професії і сприяє розвитку позитивного ставлення студента до навчання, зближенню соціальної й особистісної мотивації фахової діяльності.

У галузі музичної освіти, за визначенням Ма Сюй, сфери фахово-освітньої і соціально-комунікативної адаптації китайських студентів реалізуються у мистецько-пізнавальній, виконавсько-практичній і музично-творчій формах художньо-навчальної діяльності. Автор виокремлює першочергові напрямки адаптації студентів-іноземців: створення психологічно-комфортного клімату на заняттях, сприяння орієнтації студентів у особливостях музично-освітньої системи та українських мистецько-культурних традицій, цінностей і здобутків, сприяння мовленнєвій адаптації та залучення до участі у позанавчальних культурно-масових заходах.

Процес адаптації майбутніх учителів музики до майбутньої фахової діяльності в процесі фахового навчання передбачає розвиток адаптивної готовності. Досліджуючи дану проблему у рамках диригентсько-хорової діяльності, Д. Бондаренко визначає адаптивну готовність як складну інтегративну особистісну якість, що характеризується стійкою фаховою спрямованістю на здійснення педагогічної роботи, позитивним ставленням до музично-естетичного розвитку школярів, наявністю фахово-необхідних знань, умінь і навичок, певного практичного досвіду роботи з хором колективом, що сприяє успішному творчому самовиявленню. Набуття адаптивної готовності як особистісної якості забезпечує

формування у студентів особистісної готовності до роботи з вокальними ансамблями.

Домінантним у підготовці керівника вокального ансамблю є формування здатності фахового самовизначення, яке характеризується як процес прийняття рішення особистістю щодо вибору майбутньої музично-педагогічної діяльності. С. Гончаренко зазначає, що фахове самовизначення полягає в усвідомленні особистістю себе як суб'єкта конкретної професійної діяльності і передбачає самооцінку людиною індивідуально-психологічних якостей та зіставлення своїх можливостей з психологічними вимогами професії до спеціаліста [1, 275]. Пов'язуючи власну фахову діяльність із керівництвом вокальним колективом, студент має усвідомлювати індивідуальні психологічні особливості своєї особистості, власні нахили та інтереси, володіти адекватною самооцінкою себе як майбутнього фахівця даної спеціалізації. У зв'язку з цим, великого значення набуває здатність педагога допомогти студенту усвідомити і розвинути свої здібності, які необхідні для самовизначення власного стилю художньо-творчої діяльності з вокальним ансамблем й подальшої особистісної творчої самореалізації.

На успішність впливу на музичний колектив значно впливає стиль керівництва. За кваліфікацією К. Левіна існує три стилі керівництва: авторитарний, демократичний, ліберальний, кожен з яких має як позитивні, так негативні фактори. В. Петрушин виокремлює наступні стилі управління творчим колективом: авторитарний (більшість рішень приймається керівником, а думки членів колективу ігноруються); демократичний (оснований на визнанні права підлеглих брати участь у прийнятті рішень і дій колективу, членам колективу дається змога проявити ініціативу і самостійність); анархічний тип керівництва (при якому ні керівник, ні колектив не обговорюють і не беруть участі у поступовому просуванні колективу і не намічають перспективи його розвитку).

Найбільш ефективним стилем керівництва вокальним ансамблем є демократичний стиль, при якому можливий перехід з формальної сфери навчання у неформальну, і навпаки. Дотепний жарт, комічна розповідь дозволяють знизити напругу, подолати бар'єр між учасниками та керівником творчого колективу, налаштувати колектив на

доброзичливу атмосферу, довірливий стиль спілкування. Демократичний стиль керівництва передбачає створення у колективі атмосфери співтворчості, яка є необхідною в успішному функціонуванні вокального ансамблю. Творче самовираження студента у процесі керівництва вокальним колективом сприяє формуванню «Я-концепції», оцінних суджень, що набувають особливої значимості для досвіду мистецької діяльності, проявів самостійності у пошуках власного стилю художньо-творчої діяльності.

У науковому дослідженні Чжан Лу найбільш ефективними чинниками формування стилю роботи з вокальним колективом визначено: мажорно-оптимістичну атмосферу в роботі з колективом; демократизм; опікунство; авторитетність. А. Маркова зазначає, що у самовизначенні власного стилю художньо-творчої діяльності особливої значимості набувають такі особистісні якості вчителя, як: «розвинута здатність інтересу до іншої людини, прагнення до індивідуальності, усвідомлення того, що ефективним є той стиль, який супроводжується стійкими позитивними результатами; підхід

до індивідууму як засобу переборювати шаблони в своїй діяльності» [2, 87].

У висновках доцільно зазначити, що ефективна підготовка керівника вокального ансамблю передбачає формування у студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів особистісної потреби в реалізації себе у практичній діяльності, адаптації до нових освітніх умов навчання, володіння музично-мистецькою ерудованістю й певною системою знань щодо керівництва вокальним ансамблем, активності та ініціативності в досягненні поставленої мети.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. — К. : Либідь, 1997. — 376 с.
2. Маркова А. К. Психология труда учителя / Аэлига Капитоновна Маркова. — М. : Просвещение, 1993. — 312 с.
3. Матюхина М. В. Мотивация учения младших школьников. — М., 1984. — С. 15—16.
4. Маслоу А. Мотивация и личность / Абрахам Гарольд Маслоу — СПб. : Питер, 2003. — 351 с. — (Мастера психологии).
5. Яконюк В. Л. Музыкант. Потребность. Деятельность / В. Л. Яконюк. — Минск, 1993. — С. 19—55.

HU MANLEY

Kyiv

STRUCTURAL FEATURES OF TRAINING STUDENTS TO MANAGEMENT FACULTY OF ARTS VOCAL ENSEMBLE

The article examines the structural features of the training of future music teachers to guide vocal group of students. Component structure defined phenomenon include: adapting to new educational learning environment (adaptive-personal component), possession musical and artistic erudition and certain system of knowledge about leadership vocal ensemble (Competency-operating component), the presence of domestic demand in the leadership of the creative team, due to advanced communication skills and vocal skills (emotional and reflexive component), creativity vocal ensemble leader at all stages of work with the student group (creative and regulatory component). Thesis there is determined evaluation criteria of training future music teachers to guide vocal group of students.

Key words: future teachers of music piece structure, management vocal group of students, evaluation criteria.

ХУ МАНЛІ

г. Киев

СТРУКТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ ФАКУЛЬТЕТОВ ИСКУССТВ К РУКОВОДСТВУ ВОКАЛЬНЫМИ АНСАМБЛЯМИ

В статье рассмотрены структурные особенности подготовки будущих учителей музыки к руководству вокальными ансамблями учеников. Компонентная структура определенного феномена включает: адаптацию к новым образовательным условиям обучения (адаптационно-личностный компонент), владение музыкально-художественной эрудицией и определенной системой знаний по руководству вокальным ансамблем (компетентно-операционный компонент), наличие внутренней потребности в руководстве творческим коллективом, обусловленной развитыми коммуникативными умениями и вокальными навыками (эмоционально-рефлективный компонент), творческую активность руководителя вокального ансамбля на всех стадиях работы с ученическим коллективом (креативно-регулятивный компонент). Выделены критерии оценивания подготовки будущих учителей музыки к руководству вокальными ансамблями учеников.

Ключевые слова: будущие учителя музыки, компонентная структура, руководство вокальными ансамблями учеников, критерии оценки.

Стаття надійшла до редколегії 02.12.2016